

met de woorden: het onderwerp is eput, inzonderheid allerlei literatuur, alle beschrijvingen chiedenis, ook die te, vertoonen een en de schaal van ar één zijde: van al genomen, kun- erk met de ortho- e toef het onder- len der „comédie“, de woordvoerders mis is geveld, en dijk het recht en gnschrijven en ts“, blz. 96 v.

voorstelling geyen, compilatie van de am, in 1908 nog, kkeloos over, die lgemeene traditie, tijdschrift, blif, leken, zoo na als der dramatische bestreden door de, heerschtzuchtige el de steeds door ouden schare van ng, afkomstig van ondel, Hooft, Bur- wid door een lls- ren ging“, blz. 98, vrij van oud vóór- eginselen, waarom i mochten; zooals on stellen boven

e Gereformeerden, ook vele anderen. — d.w.z. in de referiel verachtars on, uit onderschei- niet alleen onder- stische literatoren ge waren er ook aasat de ethische g niet slechts bij ; bij de vele „pre- zich niet weinige stellingen gelden, van stand en be- de zaak was de filosofen, oude n en conciliën“,

niet wat het later e dit in het oog — met zijn stralen- ne; in de tweede eerste, zeer wan- lang den boven- nus bewonderende i geldt ze veelor chouwspelen van e onderschelding, zen en zien: een les“, blz. 99.

moet men echter die hooge kunst, ooft voor ethisch lden, vasten voet lde zij altijd nog e tooneelpraktijk: ver het hoofd ge- pen. Wie critisch rdedigers gedurd gaarne schuiven de feitelijke toe- eale wenschelijk-

res, een beroemd in afkomst, maar 21 „scherp de ge- ezus“ lijden“ ver- wel de geestelijke maar het noodig ogere waarde en e toeëigening der eel verwacht bij aesthetisch veel

voorstonden, om n. „Vuriger her- oms een geschikt eningen aangaan- soort spelen dan zinnespelen. Pro- len waren in die wachten, en zo

leenden zich door het overheerschend betoogende karakter zeer goed tot een soort prediking: geen wonder, dat wij ze overal, waar de Hervorming zich ernstig deed gelden, in dienst gesteld zien van de nieuwe leer, als leerstuk of schooldrama (want zoo waren ze soms bedoeld) en ook als volkstoneel. De allegorie ging daarbij vanzelf over in de satire, uit haar eigen aard, en meer nog uit de gezindheid des schrijvers“, blz. 101.

Dr Wille spreekt dan over Engeland onder Eduard VI en Elizabeth. En hij vervolgt daarna: „Het gaat niet aan Martin Bucer aan te voeren als voorstander van het tooneel in Engeland; ook niet van een gezuiverd, reformatorisch, bijbelsch tooneel“. Want in zijn werk *De regno Christi*, dat in zijn sterfjaar verscheen, „doelde (hij) op „iudi scholares“, spelen ten behoeve van Latijnsche scholen en Universiteiten, ten dienste van taalstudie en vorming van voordracht, houding, manieren en zeden van de jeugd. Wat heel iets anders was dan beroepstoneel of tooneel voor het volk. De regelen, door Bucer gesteld, waren er ook geheel op ingericht, om alle aansluiting bij het tooneel te voorkomen“, blz. 102.

Hij werkt dit verder uit, en wijst vervolgens op den Franschen rechtsphilosoof Jean Bodin, gunsteling van Hendrik III en Anjou, „deïstisch voorstander van de grootst-mogelijke-verdraagsaamheid, die alle godsdiensten evenveel waard achtte, en die censuur volstrekt noodzakelijk achtte... Met een beroep op de afkeuring en bestrijding van het tooneel door de besten onder de antieke heidenen, als Solon, Aristoteles, Seneca, meent hij „qu'il faut raser les theatres, et fermer les portes de la ville aux joueurs“, d.w.z. dat men de schouwburgen moest slechten en de poorten der stad sluiten voor de spelers. „Maar er is geen kans op; want de magistraten zitten doorgaans zelf vooraan“, blz. 103.

Prof. Wille zegt voorts, dat er nog andere redenen konden bestaan, waarom magistraten gaarne spelers de hand boven het hoofd hielden, en wijst op wat Hooft in dezen schrijft, en ook Brandt, en spreekt over Jan van Hout, secretaris van Leiden, „beschermmer zelf van de rederijkers zijner stad, tegen hun kerkernad“, maar die omstreeks 1580 toch een niet fraaie teekening van vele „Rethroslijnen“, gaf, blz. 103—105. „De 16de eeuw bevatte in kiem en in knop de 17de en de 18de. Tegen allerwege openbaar wordend streven in naar hervorming, herstelling, ordening, woelden en werkten krachten tot „vrij“-making, ontbinding, verwildering. Godsdienstig en staatkundig, maar ook zedelijk“, blz. 105 v. Tooneel-spelers stonden daarom niet in hoog aanzien. Integendeel. „Algemeen, door voor- en tegenstanders van hun werk, en ook van overheidswege, worden ze op één lijn gesteld met kunstmakers, goochelaars, berenleiders, en daarnaar behandeld. Ze waren kermisvolk, vernakelijk misschien, verachtelijk zeker; verstoken voor alle burgerlijke eer, uitgesloten van alle kerkelijke rechten“, blz. 106.

Leycester en Elizabeth, groote „voorstanders en beschermers van het studenten-tooneel“, ontzegden „aan deze beroeps-auteurs streng den toegang tot Oxford of Cambridge... Want al was het losse leven allerwegen, men keurde het nog algemeen af, en trachtte inzonderheid, de jeugd er tegen te beschermen“, blz. 106 v.

„Gosson, zelf eerst tooneeldichter en -liehebber, ja speler misschien, ziet in het theater... het knooppunt der volkszonde, omdat daar alles wordt ingespannen om de ziel te wonden door oogenlust, zinnenstreeling, hartstochtprikkeling“, blz. 108. Na nog over Lodge, Chambers e.a. gehandeld te hebben, schrijft Dr Wille op blz. 113: „Het zijn... slechts enkele grepen uit overrijke stof om duidelijk te maken, dat men de Nederlandsche, Gereformeerde bestrijding van het tooneel in breder verband en onder ruimer licht kan bezien dan van een veete tusschen Vondel en Amsterdamsche dominees... Bestrijding uit zedelijk beginsel vond het tooneel te allen tijde in vele landen, bij verscheidenheid van godsdienst“.

S. GREIJIDANUS.

Het pensioen naar Art. 13 onzer Kerkenordening.

V. (Slot.)

Nog eens: het loondienstmotief. — Ondanks bezwaar van Dr K. Dijk. — De tendenz om het behoefte-element te laten spreken. — Verzorging in hun nooddrift. — Samenvatting.

In het vorige artikel pleitten we voor gelijke rechten van den emeritus, of hij nu in actieven dienst was in een grootscheepch milieu dan wel bij de heidekneuters. Zijn nooddrift is immers tijdens zijn emeritaat niet begrepen in de variatie des levens, die de variatie van zijn tractement veroorzaakt.

We zagen toen ook, dat de loondienstgedachte in het Rapportenboek van 1923 rondult ten beste is gegeven.

De loondienstgedachte is principieel aan de orde gesteld, toen Dr K. Dijk op de synode van Leeuwarden 1920 een voorstel ter tafel legde, om bij pensioenering wegens invaliditeit, eer een diensttijd van veertig jaren of de leeftijd van zeventig jaren bereikt is, het volle pensioen uit te keeren.

Het rapport van 1923 bespreekt dit voorstel uitvoerig en wijst het van de hand. Op grond van de in het vorig artikel geciteerde overwegingen verdedigt het de opvatting, dat er geen bezwaar tegen kan bestaan, „maar wordt er veeleer aan een eisch van billijkheid voldaan, wanneer bij de bepaling van het pensioen ook rekening gehouden wordt met het aantal dienstjaren“. (Rapportenboek 1923, 85.)

De considerans van Dr Dijks voorstel behelsde, dat de berekening naar dienstjaren niet in overeenstemming is met den eisch van Art. 13, dat de emeriti eerlijk

in hun nooddrift zullen verzorgd worden en voorts, dat dit een practijk is, die bij de salariering van ambtenaren geldt, maar in de verzorging van de dienaren des Evangelies niet thuis hoort.

Ten aanzien van het eerste punt waren de rapporteurs bereid door milde bepalingen er aan tegemoet te komen. Er werden minima vastgesteld voor gevallen van emeriteering bij invaliditeit, waarbij men het behoefte-element aan het woord deed komen.

Maar de loondienstgedachte, in het rapport geformuleerd in ronde woorden, beheerschte zoodanig de voorstelling, dat het rapport op dit punt sluit met de verklaring: „En ook schijnt het deputaten alleszins billijk, dat aan een emeritus-verklaarde, die nog wel in staat is om een anderen werkkring te zoeken, ook al is de „gebleken behoefte“ niet aanwezig, althans voor een zeker aantal jaren, een bepaald bedrag als minimum pensioen wordt toegekend“. (Rapportenboek 1923, 87.) Is dan het pensioen toch weer een soort uitgesteld loon? Deputaten zeiden eerder van niet, maar ze gaven een hybridisch voorstel: enerzijds accentueeren zij het „bij gebleken behoefte“, anderzijds maken zij expressis verbis een opmerking voor het o.i. al heel eenvoudige geval, dat de „gebleken behoefte“ niet aanwezig is.

Echter is er in de synodale besluiten toch een tendenz waar te nemen om het behoefte-element ten volle tot zijn recht te doen komen. De loondienstgedachte wordt telkens doorbroken door de nooddriftgedachte, die in Art. 13 is geformuleerd.

We geven, ten bewijze dezer stelling, slechts enkele citaten.

Het rapport van 1905 zegt: „De verzorging... is... een uitkeering, waarop de genoemden rechtmatige aanspraak hebben: behoudens enkele bijzondere gevallen, waarin de emeritus-verklaarde naar het oordeel van hemzelf of van den kerkeraad der kerk, waaraan hij verbonden was (eventueel van de meerdere vergaderingen) voor zich zelf en voor zijn gezin geen recht op pensioen kan laten gelden.“

De bijzondere gevallen zijn niet nader aangeduid, maar men mag vermoeden, dat althans mede gedacht is aan die, waar de „nooddrift“ van Art. 13 niet bestaat.

Het bovenvermelde voorstel van Dr K. Dijk beoogde ook de loondienstgedachte volstrekt te elimineeren en het werd beantwoord door een regeling van 1923, die concreet met de behoefte der emeriti-wegens-invaliditeit wil rekenen. Weliswaar hebben wij tegen het rapport, dienaangaande uitgebracht, onze reeds genoemde bezwaren. Verzwegen mag echter niet worden, dat op de door ons gesignaleerde 85ste blz. van het Rapportenboek 1923 ook een beschouwing te vinden is, die wordt ingeleid met: „Eene andere vraag is echter...“, en waarin te lezen valt: „Waar Art. 13 spreekt van „eerlijk in de nooddrift verzorgd worden“, daar hangen de financiële eischen, welke dit „verzorgen in de nooddrift“ of levensonderhoud van den Dienaar stelt, niet af van het meer of minder aantal jaren, dat hij gediend heeft, maar van gansch andere omstandigheden“.

Ook in 1930 is de tendenz om de loondienstgedachte weg te dringen achter de behoeftegedachte waar te nemen. De commissie der synode sprak uit, dat de milde bepalingen van 1923 alleen zin hebben bij gebleken behoefte. (Acta 1930, 426.)

En in hun rapport aan de zelfde synode van Arnhem merken de deputaten op, dat zij het voor de verzorging van volle weezen wenschelijk achten, dat bij gebleken behoefte de mogelijkheid niet zal zijn uitgesloten om de toelage op een hooger bedrag dan f 100,— te bepalen.

De loondienstgedachte was nog niet weg. Maar men ziet de twee motieven om den voorrang worstelen en principieel wint altijd de grondgedachte van Art. 13 het. De wijziging der regeling, in 1930 tot stand gebracht, betrof ook het punt I sub b. Bij de vaststelling van het pensioen der emeriti-wegens-invaliditeit moet beoordeeld worden, of het noodzakelijk is, dat het gewone pensioen, dat der emeriti-wegens-ouderdom of volheid-der-dienstjaren, wordt uitgekeerd. Dat hangt af van de vraag, of de invalide nog eenig ander loonend werk verrichten kan of wel uit anderen hoofde inkomen heeft. Maar in het laatste geval trekt men niet consequent de nooddriftgedachte door. Want indien er geen behoefte leeft aan het „volle“ pensioen wordt als basis van berekening genomen het aantal dienstjaren. De 85ste blz. van het Rapportenboek 1923 heeft nog sterk gezegd!

Niet alleen in de bepalingen, ook in de practijk. Bij den emeritus-invalide toch wordt naarstig onderzocht of hij inkomsten door bijverdienste of anderszins heeft en er wordt mee gerekend. Bij den emeritus-wegens-ouderdom daarentegen wordt het pensioen dermate welverdiend geacht, dat het er voor zijn pensioen-bedrag niets toe doet, of hij bijverdiensten heeft, doordat hij nog uit preeken gaat of een kleine gemeente door hulpdiensten baat brengt of iets van dien aard.

Het was ook hier de noodtoestand, waarin men in de malaisejaren geraakte, die scherpte het inzicht, dat toch eigenlijk Art. 13 alleen van eerlijke verzorging der nooddrift sprak, en niet van welverdiende rust met welverdiend pensioen. En zoo was in de bekende circulaire van '32 te lezen het advies aan de kerken, om met de emeriti en de weduwen te overleggen of hij (of zij) niet een zeker deel van het pensioen kan laten vallen, o.a. in het geval, dat hij (zij) het volle pensioen niet behoeft voor levensonderhoud. Hij (zij) kan toch inkomsten hebben uit eigen middelen, of uit ande- (Zie vervolg op blz. 204.)

Iets over angst en zijn genezing.

Wij hebben weer echt angstige dagen doorgemaakt. Weer, want een gruwelijk decennie van angst ligt reeds achter ons. De verticale loopen van het afweergeschut wijzen naar boven, maar de angst heeft zijn horizontale lanceerbuisen gericht op ons hart. Hier A. N. P.! het beteekent voor velen: thans neemt de angst het woord! Angst klauwt naar ons als wij vergeefs den slaap zoeken.

Schaam u niet, mijn waarde lezer, als gij bang zijt en angst kent. Ontvlucht hem niet in starre lofsberusting, zoek geen heul bij een vlakke psychologie, die gemoedelijk betoogt dat immers een chinees ook niet bang is voor den dood. Luister liever naar het Heilig Woord, dat ons vermaant: zijt niet hooggevoelende, maar vrees!

Ik kan u geen wegen wijzen noch middelen noemen om den angst te passeeren, want dan zoudt gij uit het leven moeten gaan. Helaas, er zijn er genoeg, die van het leven gescheiden zijn eer zij uit het leven zijn gescheiden! Verstopt u niet voor uzelf en laten wij ons niet verstoppen voor elkander, laat ons den moed hebben om bang te zijn. Gelukkig als gij dat zijt, want angst is verbondenheid met het leven! Hoe inniger verbondenheid, des te meer angst! Waar die verbondenheid nog maar zwak is, kan men troost vinden in de hoop, dat wij er nog wel buiten zullen blijven. Maar als God ons bond aan Zijn Menschheid, dan wanen wij niet er buiten te zijn, als de vliegtuigen juist benoorden de Wadden blijven en de tanks onze grenzen eerbiedigen. Dan is ons hart niet slechts bekommerd over onze Hollandsche jongens, maar dan lijdt het eveneens over den Walesman en over den Zwaab, over den Gascogner en den Piëmontees, wier levens bedreigd worden. Ik trek de lijn nog even anders door en ik zeg: Hoe meer Diesseitigheid, des te grooter angst! O, als ik het Koninkrijk der Hemelen maar van de aarde verbanne kan, als ik de kerk kan loslaten, mijn volk opgeven, van de verwoeste erfenissen van Sion kan afzien, dan heb ik het zoo zwaar en zoo bitter niet. Als ik Christus de kroon kan afnemen en Hem verheffen durf tot Hoofd der ontslapen vromen, dan heb ik alle antinomieën overwonnen. Maar als God de Heere ons Zijn Kerk in het hart schreef en Zijn Rijk op de ziel bond, dan heb ik het benauwd in deze dagen, ontzettend benauwd! O ja, ik weet wel, dat er een zondige verbondenheid met de wereld is als bij Lot, die uit Sodom losgescheurd moest worden. Maar ik ken ook de verbondenheid van Abraham... aan datzelfde Sodom! „Dat de Heere niet ontsteke dat ik alleenlijk ditmaal spreke: misschien zullen er tien gevonden worden!“ Eindelijk: hoe meer roeping, des te meer angst! Geef mij maar dominees, die bibberen op de preekstoeltrap! Paulus kende dien angst: Broeders, bidt voor ons, dat het Woord des Heeren Zijn loop hebbe! Ach, ik wilde wel, dat er meer angst was bij het Volk des Heeren en meer ootmoedige erkenning van dien angst.

Welke staten zijn ineengestort en welke rijken van de kaart gewischt in onze dagen? Zijn zij het niet, die onophoudelijk hebben verklaard, dat zij niet bang waren en dat zij nog geen bleekveldje aan den vijand zouden afstaan? Als er voor ons mogelijk in Gods gunst een helden-roeping is weggelegd, dan zal God ons tot helden moeten maken! Maar als dan onze knieën niet knikken zullen, het zal zijn, omdat wij ze eerst gebogen hebben in het dal van den ootmoed! Och ja, als je de menschen hoort, je zou bij jezelf zeggen: David leeft nog en ik zal morgen wel in de krant lezen dat Goliath dood is! Maar wij moeten noch mogen den angst negeren, wel moeten wij bidden hem te overheeren. Hoe zal dit mogelijk zijn? Door onzen Verlosser te volgen naar Gethsemane! Nooit heb ik dat bange tooneel in den hof zoo diep verstaan als in deze dagen vol benauwing. „Toen begon Hij droevig en zeer beangst te worden en Zijn zweet werd gelijk groote drop-pelen bloeds, die op de aarde aflieden.“ Hij leed om Zijn absolute verbondenheid met het leven, met Gods Volk, met de creatuur. En: deze band is niet gebroken! De Toorn Gods in Zijn totaliteit heeft dien band niet kunnen doorsnijden! Ook met het bloedig zweet heeft Jezus ons gekocht tot een Behouden Eigendom. Nu is het zeker, dat die band nooit zal breken! O, mijn broeders en zusters, dat is de troost des Verbonds, hetwelk geen theorie is uit een krantje of een referaatje, maar dat is de band van God aan Zijn Menschheid. Dan ziet het geloof midden onder de oordeelen den hemel open-gaan en zie: De Ark des Verbonds werd gezien in Zijn tempel! (Openbaringen 11:19). Maar hier is ook de roeping des Verbonds, dat wij nooit, om den angst te ontgaan welke de verbondenheid met het leven onafwijsbaar medebrengt, Gods creatuur zullen loslaten, onze roeping zullen prijsgeven; maar door Gods genade zullen wij blijven: medegenooten in de verdrukking... en in het koninkrijk! (Openbaringen 1:9).

N. B.

ren hoofde, als leeraar aan een inrichting, of wijl hij een kleine gemeente dient, of anderszins.

Wij willen het nooddrift-motief volkomen tot zijn recht doen komen. Daarom poneerden we als onze derde stelling, dat uitkeering van het pensioen alleen geschieden zal naarmate de betrokken personen het behoeven voor hun levensonderhoud.

Om des te krachtiger te kunnen volhouden, dat de kerken geroepen zijn eerlijk in de nooddrift der betrokkenen te voorzien, willen we elke gedachte aan een verdiend, of half verdiend, of in een groote en drukke praktijk verdiend, of hoe dan ook, maar verdiend pensioen laten varen, en uitsluitend met de nooddrift rekening houdend, van geen pensioen spreken, indien geen nooddrift aanwezig is.

De praktijk gedooft niet om aan een dienstdoend predikant geen tractement uit te keeren, omdat hij het niet behoort voor zijn levensonderhoud. De kerken willen niet gaarne een dienaar des Woords, die gratis arbeidt. Dat komt hun eere te na.

Maar zooals zij geen bezwaar hebben — of ook behoeven te hebben — wanneer zij voor een gering tractement gediend worden, omdat de behoefte niet groot is, zoo behoeven zij het geenszins bezwaarlijk te achten, indien een hunner emeriti tijdens zijn emeritaat van zijn eigen middelen leeft.

Vraagt men tenslotte naar de baten, die onze tweede en derde stelling voor de kerkelijke kassen beloven, zoo moeten we ook hier het nauwkeurig antwoord schuldig blijven. Toen Dr Dijk in Leeuwarden zijn voorstel deed, waren de insiders niet in staat om op maar eenigszins bij benadering een raming te maken van de financiële gevolgen. (Rapportenboek 1923, 83.)

De statistische gegevens zijn weinige in getal. We geven dan ook het volgende met grooten nadruk voor beter! Te meer, omdat wat er aan statistiek is, gebaseerd is op de uitvoering der bestaande regelingen. Men zou eerst eens moeten onderzoeken, hoe het met de eigen inkomsten der emeriti enz. staat. En bovendien, omdat nog zou moeten worden vastgesteld, hoe groot het pensioen van allen, die het blijken te behoeven, moet zijn.

Er is een gemiddelde van de predikantspensioenen. Om financiële baat uit onze thesis te erlangen moet het gelijke pensioen voor allen onder dit gemiddelde liggen, en om aan de eerlijke verzorging toe te komen, zal het wel iets boven het minimum moeten uitgaan. Stel, dat men voor de predikanten 200 en voor de weduwen 100 beneden het gemiddelde gaat, dan brengt dit misschien een 20 mille verlichting, mogelijk meer; het gebrek aan gegevens is fraaikend. Allicht gaf de uitvoering van de derde stelling een gelijk bedrag aan voordeel.

Doch het is ons niet in de allereerste plaats om deze oogenblikkelijke voordeelen te doen, al is het ons precies gegaan als de achtereenvolgende synoden en hun deputaten; in hun voorstellen en besluiten is waar te nemen tengevolge van den financiëleen nood een tendenz in de richting van wat wij beschouwen als de letterlijke uitvoering van art. 13. In een periode van financiëleen nood gevoelt men te pijnlijker allerlei, dat men als niet strikt rechtvaardig heeft leeren zien. Het is niet zoo moeilijk om zonder verbittering de circulaire van '32 te lezen, wanneer men er van overtuigd is, dat nu het behoeftemotief als het eenige zal gelden. Maar om verzoeken om korting enz. te ontvangen op grond van dit motief, terwijl anderzijds het loondienstelement bleef bestaan, dat is wel moeilijk. Er blijft den kerken

niet veel anders over dan het afwandelen van den weg der circulaire, bovengenoemd. Het einde van dien weg zal voor de kerken niet bitter zijn. En voor de nooddriftige emeriti en weduwen evenmin.

W.

R. S.

De Grootte Catechismus van Zacharias Ursinus. (XXIX.)

Van de Sacramenten.

274. Wat zijn Sacramenten?

„Zijn teekenen van het verbond tusschen God en hen, die gelooven in Christus, of zegelen van de rechtvaardigheid des geloofs.

275. Zeg dit duidelijker!

Sacramenten zijn ceremoniën van God ingesteld en toegevoegd aan de belofte der genade, om door deze (ceremoniën) de in het Evangelie beloofde genade, dat is, de gemeenschap met Christus en alle Zijne weldaden, voor oogen te stellen, en om als met zichtbare panden en openbare getuigenissen te bevestigen, dat deze belofte allerzekerst toekomt en geldig zal zijn in eeuwigheid voor allen, die deze ceremoniën met een waar geloof gebruiken, en anderzijds, opdat degenen, die ze gebruiken zich zullen verbinden tot volharding in het ware geloof en de liefde tot God.

276. Biedt God dan aan en bevestigt Hij dezelfde weldaden in het Woord en de Sacramenten?

Volstrekt dezelfde. Want de teekenen des verbonds kunnen van geen andere zaken getuigen, dan die in het verbond zelf beloofd worden.

277. Waarom heeft God dan bij het Woord zichtbare teekenen gevoegd, daar Hij ons niets anders daarin aanbiedt en bevestigt dan in het Woord?

Ten eerste, en voornamelijk heeft Hij ons, wegens onze zwakheid, op vele wijzen dezelfde zaken willen beloven en willen betuigen, dat zij ons toekomen; om en ons geloof te meer te bevestigen, en, terwijl het groeit⁴⁾, alle geestelijke gaven allengs voor ons te vermeerderen.

Ten tweede, opdat deze teekenen van de liefde jegens God en den naaste, tot welke (liefde) wij ons door het met God aangegane verbond hebben verplicht, door ons geheele leven ons zullen herinneren aan onzen plicht.

Ten derde, om teekenen van belijdenis⁵⁾ te zijn, die de Kerk van alle heidenen en secten onderscheiden.

Ten vierde, opdat het aandenken aan de weldaden van Christus zooveel te luisterrijker en duurzamer zal zijn en in het openbaar zal gevierd worden.

278. Maar daar de Sacramenten uitwendige en lichamelijke dingen zijn, hoe kunnen zij ons meerder zekerheid geven van de verkrijging van inwendige en geestelijke zaken?

Dit bewerken zij niet door de verdienste van het werk⁶⁾, noch door zekere kracht, die aan de elementen ingestort of verbonden zou zijn; maar omdat God door deze plechtige gebruiken, even waarachtig als door het Woord des Evangelies, gelijk door zichtbare woorden, Zijn genade aan ons belooft; en gewild heeft, dat zij zijn zichtbare en door Hemzelf openlijk overgeleverde panden voor ieder, die ze in het geloof gebruikt; en omdat de Heilige Geest door hen als door werktuigen⁷⁾ het geloof in de harten der uitverkorenen bevestigt.

R.

G. B.

4) en crescente.

5) ut sint notae confessionis.

6) operis merito.

7) organa.

ten is geplaatst. Er bestaat geen scheppel, dat niet in aard, bestaan en werking en in het verband, waarin het tot andere scheppelen staat, gebonden is aan de wetten, de ordinantiën Gods.

Vele en veelsoortige wetten en welengroepen, aan het veelkleurige kosmische leven gesteld, zijn er te onderscheiden. Er zijn wetten voor de „natuur“, voor het denken, voor het zedelijk leven, het leven des geloofs enz. Toch zijn deze wetten in den grond één. Al het geschapene is immers geroepen om den Schepper van hemel en aarde te verheerlijken. Ten slotte is er maar één gebod: het gebod van de liefde Gods, die boven alles gaat.

De overweging van dit feit, dat God Zijn wet stelt over al wat door Hem geschapen is en dat dus al het geschapene onder die wet is geplaatst, leidde er van zelf toe de wet te noemen: de grens tusschen God en den kosmos. Voor misverstand moet bij dezen term evenwel ernstig worden gewaakt.

Het woord „grens“ moet hier n.l. vooral niet ruimtelijk worden opgevat. Dus b.v. zóó, dat God en de kosmos ieder een eigen „terrein“ zouden bezitten, waarop zij zouden „leven“ en waarbuiten zij zich nooit zouden bewegen!

We weten beter! God is alomtegenwoordig met Zijn almachtige kracht. Hij kan door niets worden ingesloten. God is in zijn wereld en werkt erin en draagt alles door het Woord Zijner kracht.

Als de jonge wijsbegeerte hier over grens spreekt, dan wil zij met dat woord alleen maar iets aanduiden, dat een scherpe, volstrekte onderscheiding mogelijk maakt tusschen de twee, die men onderscheiden wil. Hier dan tusschen God en Zijn geschapen kosmos.²⁵⁾

25) Dr D. H. Th. Vollenhoven; „Het Calvinisme“ enz.; p. 24/5.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 28, Groningen.)

Allerlei.

Er liggen nog zooveel brieven op antwoord te wachten, dat ik probeeren wil enkele, achtereen, volgens, heel kort te beantwoorden.

Iemand vroeg mij zijn heele schrijven in „De Reformatie“ op te nemen. Ik wil graag, dat men dit aan mij overlaat. Soms kan dat noodig zijn; maar het is dat niet altijd. Als ik het voor het verstaan der zaak noodig oordeel zal ik het doen; in het andere geval moet men mij, ter wille van de ruimte, vrijheid laten, dat ik zooveel opneem als ik noodig acht.

A. Kan een kind van een moeder, die dooplid is terwijl de vader behoort tot de Roomsche Kerk, beschouwd worden als een kind des Verbonds?

De opvatting van onze Kerken daarover is deze: Iemand wordt gedoopt, omdat hij behoort binnen het Verbond.

Zoolang iemand dus, als gedoopte, door de Kerk nog niet is „afgesneden“, wordt hij of zij nog gezien als te staan binnen het Verbond.

Maar als zulk een dan een kind krijgt, is natuurlijk ook dat kind in het Verbond geboren en heeft daardoor recht op den doop.

Aangezien een gedoopte, die nog geen belijdenis deed, echter een onmondig lid is, kan hij (zij) niet de verplichtingen, die in het laten doopen van zijn kind liggen opgesloten, op zich nemen.

Vandaar, dat men in zulke gevallen wel eens getuigen laat optreden, die zich verbinden (zooveel hun dat mogelijk is) voor een christelijke opvoeding van het kind zorg te zullen dragen.

Over die quaestie schrijven wij nu niet verder.

Waar het, bij de beantwoording van uw vraag op aan komt is dit: „zoolang een ouder wordt gezien als te staan binnen het Verbond, wordt ook het kind verbonds-kind geacht te zijn.“

B. Als een klein kind sterft, en dat kind gaat naar den hemel, hoe moeten wij ons dat kindje dan voorstellen: nog als kind of als volwassene?

Wij weten er heel weinig van hoe het er in den hemel uitziet en hoe het éénmaal op de nieuwe aarde wezen zal.

Het komt mij voor, dat, wanneer een kind sterft en naar den hemel gaat, dat kind, op hetzelfde oogenblik, als in een punt des tijds, tot volle ontwikkeling komen zal.

Het is toch ondenkbaar, dat er hemelbewoners zouden zijn, die nog niet eens tot oordeel des onderscheids zouden zijn gekomen?

Zij zouden immers hun plaats in de genefing, de kennis en het dienen van God niet kunnen innemen?

Datzelfde geldt ook van het Nieuwe Jeruzalem. Alles, wat hier nog in den knop is, zal daar tot vollen bloei zijn gekomen.

God staat boven de wet. Hij stelt en handhaaft die. Alles wat niet-God is, is aan die wet onderworpen en moet daaraan gehoorzaam zijn en blijft er, ook bij ongehoorzaamheid, toch altijd aan onderworpen! Dit nu wil de calvinistische wijsbegeerte zeggen als zij spreekt over de wet als grens tusschen God en het geschapene.

Dat juist bij de aanduiding van het alles-beheerschende onderscheid tusschen God en het geschapene de wet op den voorgrond wordt geschoven, geschiedt vooral, omdat aan alle wijsgeerige stelsels een bepaalde opvatting van die wet ten grondslag ligt — of de ontwerpers er zich van bewust zijn of niet. Iedere wijsbegeerte gaat dus van een wets-idee uit. En bij de beoordeeling van een wijsgeerig systeem moet vóór alles gevraagd: hoe denkt het zich die wet tusschen God en Zijn wereld? Handhaaft het die wet? En zoo ja: „plaatst“ het die wet dan wel dáár waar ze hoort? Naar die wetsidee kan ieder systeem het scherpst worden getypeerd.

De term „wetsidee“, zoo schrijft Prof. Dooyeweerd, „werd door mij gevormd, toen ik bijzonder getroffen was door het feit, dat zoowel de groote stelsels der antieke als der middeleeuwsche wijsbegeerte en niet minder enkele groote stelsels der moderne filosofie (als dat van Leibniz) uitdrukkelijk het wijsgeerig denken oriënteerden aan de idee eener goddelijke wereldorde, die als lex aeterna (eeuwige wet — C. V.), harmonia praestabilita (van te voren vastgestelde harmonie tusschen alle „substanties“, waarin deze tot elkander staan — C. V.) enz. werden gekwalificeerd.“²⁶⁾

De wetsidee — en een wets-idee geeft tegelijk en als vanzelf een idee van het onderworpen-

POPULAIR-WETEN - SCHADDELIJKE SCHETSEN

In Kuiper's lijn.

IV.

a. Het onderscheid tusschen God en al het geschapene.

Met grooten nadruk schuift de wijsbegeerte der wetsidee de waarheid naar voren, dat er een diep en nooit weg te werken onderscheid is tusschen den Levenden God en alles wat door Hem geschapen is.

Deze scherpe onderscheiding is de hoofdonderscheiding, waarvan zij uit wil gaan. Iedere verandering van deze onderscheiding is een wortelovertrekking, die, eenmaal begaan, allen verderen filosofischen arbeid tot één groote zonde maakt en haar a-priori tot onvruchtbaarheid doemt.

Dat onderscheid tusschen den Almachtigen God en den door Hem geschapen kosmos kan op verschillende manieren worden aangeduid. B.v.: God is de Schepper, de kosmos is het geschapene; God is zelfgenoegzaam, de kosmos is onzelfgenoegzaam, d.w.z. geheel afhankelijk van zijn Maker; God is eeuwig, de geschapen wereld is in den tijd, enz.

Al deze typeeringen van het onderscheid tusschen God en het door Hem geschapene handhavend en tot volle gelding brengend, teekent de genoemde wijsbegeerte toch vóór alles dat onderscheid als dat van den Souverein, Die alle wetten aan zijn wereld eenmaal stelde en sindsdien altijd handhaaft en de geschapen wereld, die onder die wet-

Wat er het vrede srijdt.

Daar we verdervend wereld zul Om dat de wereld

Hoe zou recht, alle

Dan zou Maar di

uit dit be

kening va

„Men 2

der ven

ligheid

Dit is de

precies he

Zeker m

kinderen

Zeker n

leuwin s

Calvijn

alleen een

tijds godd

vroom en

Zeer zek

dat heel h

zijn; maar

mag men

gedeelte ti

Dat zull